

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (harmadik tanács)

2005. szeptember 22.*

A C-221/03. sz. ügyben,

az EK 226. cikk alapján kötelezettségszegés megállapítása iránt 2003. május 22-én

az **Európai Közösségek Bizottsága** (képviseli: G. Valero Jordana, meghatalmazotti minőségben, segítői: M. van der Woude és T. Chellingsworth ügyvédek, kézbesítési cím: Luxembourg)

felperesnek

a **Belga Királyság** (képviseli kezdetben: A. Snoecx, később: E. Dominkovits, meghatalmazotti minőségben)

alperes ellen

benyújtott keresete tárgyában,

* Az eljárás nyelve: francia.

A BÍRÓSÁG (harmadik tanács),

tagjai: A. Rosas tanácselnök, A. Borg Barthet, S. von Bahr, J. Malenovský bírák és A. Ó Caoimh (előadó) bíró,

főtanácsnok: L. A. Geelhoed,
hivatalvezető: R. Grass,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2005. január 12-i tárgyalásra,

a főtanácsnok indítványának a 2005. március 3-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Keresetében az Európai Közösségek Bizottsága annak megállapítását kéri a Bíróságtól, hogy a Belga Királyság, mivel a flamand régió vonatkozásában nem hozta meg a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló, 1991. december 12-i 91/676/EGK tanácsi irányelv (HL L 375., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 2. kötet, 68. o., a továbbiakban: irányelv) 3. cikke (1)

és (2) bekezdésének, 4., 5. és 10. cikkének, valamint a vallon régió vonatkozásában az ugyanezen irányelv 3. cikke (1) és (2) bekezdésének, valamint 5. cikkének teljes és helyes végrehajtásához szükséges intézkedéseket, nem teljesítette az irányelvből eredő kötelezettségeit.

Jogi háttér

A közösségi szabályozás

- 2 Az 1. cikk értelmében az irányelv célja a mezőgazdasági forrásokból származó nitrátok által okozott vagy indukált vízszennyezés csökkentése, valamint a további ilyen vízszennyezés megelőzése.
- 3 Az irányelv 2. cikke j) pontjának értelmében:

„Ennek az irányelvnek az alkalmazásában:

[...]

- j) »szennyezés«: mezőgazdasági forrásokból származó nitrogénvegyületek vízi környezetbe közvetlen vagy közvetett módon történő kibocsátása, aminek következményei kockázatot jelentenek az emberi egészségre nézve, ártanak az élő erőforrásoknak és vízi ökoszisztémáknak, rontják a víz kényelmi használatát, és gátolják más törvényes használatát”.

4 Az irányelv 3. cikkének (1), (2), (4) és (5) bekezdése kimondja:

„(1) A tagállamok az I. mellékletben felsorolt kritériumok szerint jelölik ki azokat a vizeket, amelyek a szennyezés által érintettek vagy érintettek lehetnek, ha az 5. cikk szerinti intézkedések nem valósulnak meg.

(2) A tagállamok legkésőbb az irányelvről szóló értesítést követő két éven belül veszélyeztetett területként jelölnék ki minden olyan ismert földterületet területükön, amely az (1) bekezdés szerint meghatározott vizekbe szivároztatja a vizet, és hozzájárul annak szennyezéséhez. Hat hónapon belül tájékoztatják a Bizottságot e kezdeti kijelölésről.

[...]

(4) A tagállamok legalább négyévenként megvizsgálják, ha szükséges, megfelelően módosítják vagy kiegészítik a veszélyeztetett területek jegyzékét, figyelembe véve az előző kijelölés idején előre nem látott tényezőket és változásokat. Hat hónapon belül értesítik a Bizottságot a jegyzék minden módosításáról és kiegészítéséről.

(5) A tagállamok fel vannak mentve egyes veszélyeztetett területek kijelölése alól, ha az 5. cikkben meghatározott cselekvési programokat ezen irányelvvel összhangban teljes területükön alkalmazzák.”

5 Az irányelv 4. cikke (1) bekezdésének a) pontja értelmében a tagállamok abból a célból, hogy minden vízre általános szintű szennyezés elleni védelmet biztosítsanak, az ezen irányelvről szóló értesítéstől számított két éven belül a helyes mezőgazdasági gyakorlatról szabályzatot vagy szabályzatokat hoznak létre, amelyet (amelyeket) a gazdák önkéntes alapon alkalmaznak, és mely(ek)nek legalább a II. A. mellékletben említett tételeket lefedő rendelkezéseket kell tartalmaznia (tartalmazniuk).

6 Az irányelv 5. cikke értelmében:

„(1) A 3. cikk (2) bekezdésében meghatározott kezdeti kijelölést követő két éven belül vagy a 3. cikk (4) bekezdésében meghatározott minden egyes további kijelölést követő egy éven belül a tagállamok az 1. cikkben leírt célok megvalósításának érdekében cselekvési programokat alkotnak a kijelölt veszélyeztetett területek tekintetében.

[...]

(3) A cselekvési programok számításba veszik:

a) a hozzáférhető tudományos és műszaki adatokat, főként a mezőgazdasági és egyéb eredetű nitrogénterhelés vonatkozásában;

b) a környezeti feltételeket az adott tagállam érintett térségeiben.

(4) A cselekvési programokat a megalkotásuktól számított négy éven belül végrehajtják, és azok a következő kötelező intézkedéseket tartalmazzák:

- a) a III. melléklet intézkedései;

- b) a tagállamok által a 4. cikknek megfelelően létrehozott helyes mezőgazdasági gyakorlatra vonatkozó szabályzat(ok)ban előírt intézkedések, kivéve azokat, amelyek helyébe a III. melléklet intézkedései léptek.

(5) A tagállamok ezenfelül a cselekvési programok keretén belül járulékos intézkedéseket vagy megerősített cselekvéseket biztosítanak, ahol azt szükségesnek tartják, ha kezdettől, vagy a cselekvési program végrehajtása során szerzett tapasztalatok figyelembevételével nyilvánvalóvá válik, hogy a (4) bekezdésben meghatározott intézkedések nem lesznek elegendőek az 1. cikkben leírt célok eléréséhez. Ezeknek az intézkedéseknek vagy cselekvéseknek a megválasztásánál a tagállamok számításba veszik ezek más lehetséges megelőző intézkedésekhez viszonyított hatékonyságát és költségét.

[...]"

7 Az irányelv 10. cikke értelmében:

„(1) A tagállamok az V. mellékletben meghatározott információkat tartalmazó jelentést adnak át a Bizottságnak, az ezen irányelvről szóló értesítést követő négyéves időtartamra és minden ezt követő négyéves időtartamra nézve.

(2) Az e cikk szerinti jelentést a vonatkozó időtartam végét követő hat hónapon belül adják át a Bizottságnak.”

8 A 3. cikk (1) bekezdésében meghatározott vizek kijelölésének szempontjait meghatározó I. melléklet A. része kimondja:

„A 3. cikk (1) bekezdésében meghatározott vizeket többek között a következő szempontok alapján jelölik ki:

1. a felszíni, főleg az ivóvíz kinyerésére használt vagy ilyen használatra szánt édesvizek tartalmazznak-e vagy tartalmazhatnának-e nitrátokat a 75/440/EGK irányelvben megadottnál nagyobb koncentrációban, ha nem hoznak az 5. cikk szerinti intézkedéseket;
2. a felszín alatti vizek tartalmazznak-e vagy tartalmazhatnának-e nitrátokat 50 mg/l-nél nagyobb koncentrációban, ha nem hoznak az 5. cikk szerinti intézkedéseket;
3. a természetes édesvízű tavak, egyéb édesvízkészletek, torkolatok, part menti vizek és tengeri vizek eutrofizálódtak-e, vagy a közeljövőben eutrofizálódhatnak-e, ha nem hoznak az 5. cikk szerinti intézkedéseket.”

9 Az irányelvnek „A helyes mezőgazdasági gyakorlat szabályzata(i)” című II. mellékletének A. része értelmében:

„A nitrátszennyezés csökkentését célul kitűző és a Közösségen belül a különböző térségek feltételeit számításba vevő helyes mezőgazdasági gyakorlat szabályzata(i) nak a következő tételeket lefedő rendelkezéseket kell tartalmaznia (tartalmazniuk), amennyiben relevánsak:

1. [a] trágya kijuttatására alkalmatlan időszakok;
2. [a] trágya kijuttatása meredek lejtésű mezőgazdasági területre;
3. [a] trágya kijuttatása vízzel telített, elöntött, fagyott vagy hótakaróval borított talajra;
4. [a] vízfolyások közelében lévő mezőgazdasági területekre történő trágyakijuttatás feltételei

[...].

- 10 Az irányelvnek „Az 5. cikk (4) bekezdésének a) pontjában meghatározott cselekvési programokba foglalandó intézkedések” című III. melléklete értelmében:

„1. Az intézkedések magukban foglalnak a következőkre vonatkozó intézkedéseket [helyesen: szabályokat]:

1. időszakok, amelyekben tiltott bizonyos trágyatípusok kijuttatása mezőgazdasági területekre;
2. a szervestrágyát tároló tartályok kapacitása; ennek nagyobbnak kell lenni a [veszélyeztetett területen] leghosszabb tiltott kijuttatási időszak megkövetelte tárolókapacitásnál, kivéve, ahol az arra hatáskörrel rendelkező hatóság felé bizonyítható, hogy bármekkora az aktuális tárolókapacitást meghaladó állati trágya mennyisége, az a környezetre ártalmatlan módon kerül ártalmatlanításra;
3. a trágyázószeresek használatának korlátozása, összhangban a helyes mezőgazdasági gyakorlattal, és számításba véve az adott veszélyeztetett terület jellemzőit, különösen:

a) a talajfeltételeket, [a] talajtípust és -lejtést;

b) az éghajlati jellemzőket, [az] esőzést és [az] öntözést;

c) a földhasznosítást és [a] mezőgazdasági gyakorlatot, beleértve a vetésforgó rendszereket;

és a következők egyensúlyára alapozva:

i. a növények előrelátható nitrogénigénye;

és

ii. a növények talajból és trágyázószerekből származó nitrogénellátása, amely megfelel:

— a nitrogén mennyiségének a talajban abban az időpontban, amikor a növények jelentős mértékben kezdik azt felvenni (kimagasló mennyiségek tél végén),

— a szerves nitrogén nettó mineralizációjából származó nitrogénutánpótlás[nek] a talajban,

— a szerves trágyából származó nitrogénvegyületek hozzáadásának,

— a műtrágyákból és egyéb trágyázó anyagokból származó nitrogénvegyületek hozzáadásának.

2. Ezek az intézkedések biztosítják, hogy minden gazdaságban vagy állattartó telepen az egy évben a földeken felhasznált szervestrágya mennyisége, beleértve az állatok révén odakerülő trágyát is, ne haladjon meg bizonyos hektáronkénti mennyiséget.

A megengedett legmagasabb hektáronkénti mennyiség a 170 kg N-t tartalmazó trágya mennyisége. Azonban:

- a) az első négyéves [cselekvési] program esetében a tagállamok engedélyezhetnek 210 kg N-tartalomig terjedő trágyamennyiséget;
- b) az első négyéves program alatt és után a tagállamok a fentiekől különböző mennyiségeket rögzíthetnek. Ezeket a mennyiségeket úgy kell meghatározni, hogy az ne akadályozza az 1. cikkben felsorolt célok elérését, és objektív kritériumok alapján kell őket megalapozni, például:

— hosszú növekedési idények,

— nagy nitrogénfelvételű termények,

— nagy nettó csapadékmennyiség a veszélyeztetett területen,

— különösen nagy denitrifikálási kapacitású talajok.

Ha a tagállam a b) szakasz alapján eltérő mennyiséget engedélyez, értesíti a Bizottságot, amely vizsgálni fogja az indoklást a 9. cikkben megállapított eljárás szerint.

[...]"

11 Az irányelvnek „A 10. cikkben meghatározott jelentésekben szükséges információk” című V. melléklete ezeket az alábbiak szerint sorolja fel:

„1. A 4. cikk szerinti megelőző intézkedések ismertetése.

2. A következőket feltüntető térkép:

a) a 3. cikk (1) bekezdése és az I. melléklet szerint kijelölt vizek, az egyes vizeknél megjelölve, [hogyan] melyik, I. mellékletbeli kritérium alapján jelölték ki azokat;

- b) a kijelölt veszélyeztetett területek fekvése, különbséget téve a meglévő és az előző jelentés óta kijelölt területek között.
3. A 6. cikk szerinti ellenőrzés eredményeinek összefoglalása, és azon okok felsorolása, amelyek egy veszélyeztetett terület kijelöléséhez, a kijelölés módosításához vagy kiegészítéséhez vezettek.
4. Az 5. cikk szerint kidolgozott cselekvési programok [összefoglalása], különösen:
- a) az 5. cikk (4) bekezdésének a) és b) pontjában előírt intézkedések;
  - b) a III. melléklet 4. pontjában megkövetelt információk;
  - c) az 5. cikk (5) bekezdése szerinti esetleges [helyesen: járulékos] intézkedések és megerősített cselekvések;
  - d) az 5. cikk (6) bekezdése szerint végrehajtott ellenőrzési programok eredményeinek összefoglalása;

e) a tagállamok becslései a valószínűsíthető időtartamról, amelyen belül [helyesen: a tagállamok azon hozzávetőleges időpontra vonatkozó becslései, ameddig] a 3. cikk (1) bekezdése szerint kijelölt vizek várhatóan reagálnak a cselekvési program intézkedéseire, a becslések bizonytalansági szintjének megjelölésével együtt.”

12 Az irányelv 12. cikkének (1) bekezdése értelmében a tagállamok hatályba léptetik azokat a törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az értesítéstől számított két éven belül megfeleljenek az irányelvnek, és erről haladéktalanul tájékoztatják a Bizottságot.

13 Az említett 12. cikk (1) bekezdésének lábjegyzetéből következik, hogy az irányelvről szóló értesítést 1991. december 19-én küldték meg a tagállamoknak.

A nemzeti szabályozás

14 Az irányelv végrehajtása a Belga Királyság egyes régiói hatáskörébe, a part menti és tengeri vizek esetén pedig a föderális belga hatóságok hatáskörébe tartozik.

A flamand régió

15 Az irányelv végrehajtására vonatkozó flamand szabályozás fő jogszabálya a környezet trágyázószeres okozta szennyezés elleni védelméről szóló, 1991. január 23-i rendelet, valamint az ökológiai engedélyezésről szóló, 1985. június 28-i rendelet

módosításáról szóló, 1999. május 11-i rendelettel (*Moniteur belge*, 1999. augusztus 20., 30995. o.) módosított, a környezet trágyázószerek okozta szennyezés elleni védelméről szóló, 1991. január 23-i rendelet (*Moniteur belge*, 1991. február 28., a továbbiakban: trágyázószerekről szóló rendelet).

- 16 A trágyázószerekről szóló rendelet 15–15 *quater* cikke meghatározza azokat a feltételeket, amelyek alapján a Flamand régió kijelöli a flamand szabályozás értelmében vett veszélyeztetett területeket, amelyek tekintetében az alábbi négy kategóriát különbözteti meg:
- veszélyeztetett „vizes” területek (a trágyázószerekről szóló rendelet 15. cikkének (2)–(7) bekezdése);
  - ökológiailag fontos mezőgazdasági területek (a trágyázószerekről szóló rendelet 15 *bis* cikke);
  - veszélyeztetett „természeti” területek (a trágyázószerekről szóló rendelet 15 *ter* cikke);
  - foszfáttal telített területek (a trágyázószerekről szóló rendelet 15 *quater* cikkének (2) bekezdése).
- 17 A belga kormány viszonválaszából következik, hogy az irányelv végrehajtásához csak a veszélyeztetett „vizes” területeket jelölték ki, amit a tárgyaláson sem cáfoltak.

18 A trágyázószerekről szóló rendelet 15. cikkének (2) és (4) bekezdése előírja, hogy a flamand kormány jelölje ki a veszélyeztetett „vizes” területeket. Ehhez több, az irányelv I. mellékletéből vett feltételt is megjelöl.

19 Az említett rendelet 15. cikkének (6) bekezdése, megemlítve, hogy „[ugyanezen cikk] (2)–(5) bekezdésével összhangban az alábbi veszélyeztetett vizes területek kerültek kijelölésre”, a veszélyeztetett területek alábbi három kategóriáját sorolja fel:

- vízkinyerő területek, valamint a felszín alatti vizek I., II. és III. típusú védett területei, amelyek a felszín alatti vizek kezelésére vonatkozó intézkedésekről szóló, 1984. január 24-i rendelet alkalmazásával kerültek kijelölésre;
- ivóvízkivételre szánt felszíni vizek felszín alatti vízgyűjtő medencéi, amelyek a felszíni vizek szennyezés elleni védelméről szóló, 1971. március 26-i törvény alkalmazásával kerültek kijelölésre; valamint
- nitrátérzékeny talajú területek, amelyek a flamand kormány által meghatározott előírások szigorítását teszik szükségessé, és amelyek az 1984. január 24-i rendelet alkalmazásával kerültek kijelölésre.

20 A veszélyeztetett „vizes” területek kijelölését a környezet trágyázószerek okozta szennyezés elleni védelméről szóló, 1991. január 23-i rendelet 13 *bis.*, 15., 15 *bis*, 15 *ter*, 15 *quater* és 17. cikkében előírt területekre vonatkozó korlátozások meghatározásáról szóló, 2000. március 30-i flamand kormányrendelet 2., 6., 9. és

10. cikke (*Moniteur belge*, 2000. április 26., 13199. o.), valamint az abban hivatkozott szabályozás is megismétli. Az említett rendelet – a 20. cikk értelmében – „2000. január 1-jén lép hatályba”.

- 21 A flamand kormány 2002. június 14-i rendelete (*Moniteur belge*, 2002. július 17., 32340. o.), amelynek célja a környezet trágyázószer okozta szennyezés elleni védelméről szóló, 1991. január 23-i rendelet 15. cikkének (3), (4) és (5) bekezdésében felsorolt veszélyeztetett vizes területek vizsgálata, felülvizsgálata és kiegészítése, további veszélyeztetett „vizes” területeket jelölt ki.
- 22 A trágyázószer kijuttatásának részletes szabályait a trágyázószerekről szóló rendelet 17. cikke tartalmazza. A rendelet 17. cikkének (1), (2) és (7) bekezdése határozza meg azokat az időszakokat, amelyek alatt egyes trágyázószereket tilos a szántóterületekre kijuttatni. A trágyázószerekről szóló rendelet 17. cikkének teljes szövegét az 1999. május 11-i rendelet 23. cikke illesztette be.
- 23 Az állati trágya tárolására szolgáló tartályok kapacitására vonatkozó flamand előírásokat az általános és szektorális környezethigiéniai rendelkezésekről szóló, 1995. június 1-jei rendelet, az ún. „Vlarem II” (*Moniteur belge*, 1995. július 31., a továbbiakban: Vlarem II) 5.9.2.3. cikkének (1) bekezdése határozza meg. A Vlarem II-t több alkalommal is módosították, különösen az ökológiai engedélyezésről szóló, 1991. február 6-i flamand kormányrendelet, valamint az általános és szektorális környezethigiéniai rendelkezésekről szóló, 1995. június 1-jei flamand kormányrendelet módosításáról szóló, 2003. szeptember 19-i rendelettel (*Moniteur belge*, 2003. október 10., 49393. o.).

A vallon régió

24 A vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló, 1994. május 5-i vallon kormányrendelet (*Moniteur belge*, 1994. június 28.) 3. cikke értelmében a vallon régió illetékes minisztere e régió területén a rendelet 4. cikkében meghatározott feltételek alapján kijelöli a veszélyeztetett területeket. A feltételeket az irányelv I. mellékletéből vették át.

25 Az 1994. május 5-i rendelet 6. cikke értelmében az említett miniszter legkésőbb 1995. december 19-ig kötelező érvényű cselekvési programokat határoz meg a veszélyeztetett területekre vonatkozóan.

26 Az 1994. május 5-i rendelet 6. és 7. cikke tartalmazza azokat az intézkedéseket, amelyeknek szerepelniük kell a cselekvési programokban.

27 Az 1994. június 28-i két miniszteri rendelet, amelyek közül az egyik (*Moniteur belge*, 1994. december 31.) a brüsszeli homokréteget, a másik (*Moniteur belge*, 1995. január 4.) a Crétacé de Hesbaye-t veszélyeztetett területként jelöli meg, előírja, mindkettő a (3) bekezdésében, hogy a közigazgatási hatóság a kijelölt veszélyeztetett területre vonatkozóan 1995. december 19-ig készítsen cselekvési programot, amely időpontban az kötelező érvényűvé válik. Ez különösen az 1994. május 5-i rendelet 6. és 7. cikkében foglalt cselekvési programmal kapcsolatos intézkedéseket ismétli meg.

28 A vallon kormányának a nitrogén fenntartható mezőgazdasági kezeléséről szóló, 2002. október 10-i rendelete (*Moniteur belge*, 2002. november 29., 54075. o.) a vallon régióban kijelölt veszélyeztetett területekre vonatkozó cselekvési programot hozott létre.

A tényállás és pert megelőző eljárás

- 29 Jelen kereset az irányelv belga jogba való átültetésével kapcsolatban a Szerződés megsértése miatt indult két eljáráshoz, a 94/2239. és 97/4750. számú eljáráshoz kapcsolódik.
- 30 A Szerződés megsértése miatt indított 94/2239. számú eljárásban a Bizottság 1995. május 18-án felszólító levelet, 1997. október 28-án pedig kiegészítő felszólító levelet küldött a Belga Királyságnak. Megvizsgálva a válaszokat a Bizottság 1998. november 23-án indokolással ellátott véleményt küldött a Belga Királyságnak, amelyben felszólította, hogy az értesítést követő két hónapon belül hozza meg az abban foglaltaknak való megfeleléshez szükséges intézkedéseket. Ezen indokolással ellátott véleményben a Bizottság kijelenti, hogy a Belga Királyság nem hozta meg az irányelv 3. cikke (2) bekezdésének, valamint a 4., 5., 6. és 12. cikkének végrehajtásához szükséges intézkedéseket. Az irányelv 3. cikkének (2) bekezdése és 5. cikke (a flamand és brüsszeli fővárosi régióval kapcsolatban), valamint 6. cikke tekintetében a Bizottság a Szerződés megsértése miatt indított 97/4750. számú eljárásra hivatkozik.
- 31 A Szerződés megsértése miatt indított 97/4750. számú eljárásban a Bizottság 1998. október 28-án felszólító levelet küldött a Belga Királyságnak, amelyben több, a 94/2239. számú eljárásban előadottakhoz hasonló kifogást is felsorol. E felszólító levélben a Bizottság kifejti, hogy a Belga Királyság nem hozta meg az irányelv 3., 5., 6., 10. és 12. cikkének végrehajtásához szükséges intézkedéseket. E felszólító levélre a belga hatóságok válaszként több, a flamand, a vallon és a brüsszeli fővárosi régiót egyaránt érintő levelet is küldtek. 1999. november 9-én a Bizottság indokolással ellátott véleményt küldött, amelyben az irányelv 3., 5., 6., 10. és 12. cikkének megsértését kifogásolja, és felszólítja a Belga Királyságot, hogy az értesítéstől számított két hónapon belül hozza meg az abban foglaltak teljesítéséhez szükséges intézkedéseket.

32 A Bizottság keresetéből kiderül, hogy az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményre adandó válasza a belga kormány 1999. december 23-i levelében további egy hónap haladékot kért. A tárgyaláson a Bizottság megerősítette, hogy ebbe nem egyezett bele.

33 Mivel a belga hatóságoknak az indokolással ellátott véleményre adott, a flamand és vallon régióval kapcsolatos válaszát a Bizottság nem találta kielégítőnek, megindította a jelen keresetet.

A kereset elfogadhatóságáról

34 Előzetesen emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság eljárási szabályzata 92. cikkének 2. §-a értelmében a Bíróság hivatalból bármikor vizsgálhatja, hogy a kereset a közrendbe ütközés miatt nem elfogadható-e (a C-152/98. sz., Bizottság kontra Hollandia ügyben 2001. május 10-én hozott ítélet [EBHT 2001., I-3463. o.] 22. pontja).

35 Keresetében a Bizottság kifejtette, hogy a jelen keresetben szereplő, a Szerződés megsértése miatt indított két eljárásban meghatározott határidő letelte után hozott szabályozást is figyelembe vette, hogy a Bíróság megállapíthassa, hogy az említett problémák jelenleg is fennállnak. Ezért – mint azt a Bizottság a tárgyaláson megerősítette – a keresetében előadott több érv is az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltét követően hozott új jogi szabályozásra vonatkozik.

- 36 Ezzel kapcsolatban emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat alapján a pert megelőző eljárás célja lehetővé tenni az érintett tagállamnak, hogy egyrészt tegyen eleget a közösségi jog alapján fennálló kötelezettségének, másrészt pedig hatékonyan adhassa elő a Bizottság kifogásai ellen védekezésként felhozott jogi érveit (a Bizottság kontra Hollandia ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 23. pontja).
- 37 Szintén az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a pert megelőző eljárás jogszerűsége az EK-Szerződésben előírt olyan lényeges biztosíték, amely nemcsak az érintett tagállam jogainak védelmét, hanem azt is szolgálja, hogy a későbbi peres eljárás tárgya pontosan meghatározott jogvita legyen. Valójában csak a jogszerű pert megelőző eljárás teszi lehetővé a Bíróság számára, hogy a kontradiktórius eljárásban határozzon arról, hogy a tagállam valóban megszegte-e azokat a pontosan meghatározott kötelezettségeket, amelyek megsértését a Bizottság kifogásolja (lásd különösen a C-365/97. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben 1999. november 9-én hozott ítélet [EBHT 1999., I-7773. o.] 35. pontját és a C-392/99. sz., Bizottság kontra Portugália ügyben 2003. április 10-én hozott ítélet [EBHT 2003., I-3373. o.] 133. pontját).
- 38 Az EK 226. cikk alkalmazásával indított kereset tárgyát tehát behatárolja az említett rendelkezésben foglalt pert megelőző eljárás. Ezért a kereset csak a pert megelőző eljárásban megjelölt kifogásokon alapulhat (lásd ebben az értelemben az 51/83. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben 1984. július 11-én hozott ítélet [EBHT 1984., 2793. o.] 4. pontját, valamint a Bizottság kontra Hollandia ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 23. pontját).
- 39 Ez a követelmény ugyanakkor nem vezethet annak előírásához, hogy az indokolással ellátott véleményben hivatkozott és a keresetben megjelölt nemzeti jogszabályok minden esetben teljesen megegyezzenek. Amennyiben e két eljárási szakasz között megváltoztak a jogszabályok, az is elegendő, hogy a pert megelőző eljárásban kifogásolt jogszabályok által létrehozott rendszert összességében a tagállam által az indokolással ellátott véleményt követően hozott, valamint a keresetben támadott új intézkedések is fenntartsák (lásd a 45/64. sz., Bizottság kontra Olaszország ügyben 1965. december 1-jén hozott ítéletet [EBHT 1965., 1057. o.], a C-42/89. sz., Bizottság kontra Belgium ügyben 1990. július 5-én hozott ítéletet [EBHT 1990., I-2821. o.], a C-105/91. sz., Bizottság kontra Görögország ügyben 1992. november 17-én hozott ítélet [EBHT 1992., I-5871. o.] 13. pontját, valamint a C-11/95. sz., Bizottság kontra Belgium ügyben 1996. szeptember 10-én hozott ítélet [EBHT 1996., I-4115. o.] 74. pontját).

40 A Bíróság azt is kimondta, hogy egy kereset elfogadható, ha az – indokolással ellátott vélemény tárgyát képező rendszer alóli kivételeket bevezető és a kifogást így részben orvosoló – új nemzeti intézkedésekre vonatkozik. A kereset elfogadhatatlansága ilyen esetben lehetővé tenné a tagállam számára, hogy minden indokolással ellátott vélemény közlése estén jogszabályait kis mértékben módosítva – de egyebekben fenntartva a vitatott szabályozást – megakadályozza a kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárást (lásd a C-203/03. sz., Bizottság kontra Ausztria ügyben 2005. február 1-jén hozott ítélet [EBHT 2005., I-935. o.] 30. pontját).

41 Az indokolással ellátott véleményt követően, az abban foglaltak orvoslása céljából elfogadott nemzeti intézkedésekre vonatkozó, az indokolással ellátott véleményben foglaltakhoz képest új kifogások esetén viszont más a helyzet.

42 E körülmények alapján – tekintettel a fent hivatkozott ítélkezési gyakorlatra – meg kell vizsgálni a keresetben megjelölt valamennyi kifogás elfogadhatóságát, továbbá azt, hogy a Bíróság milyen mértékben veheti figyelembe a kifogásokat.

Az ügy érdeméről

43 Keresetének alátámasztására a Bizottság lényegében négy, az irányelv 3. cikke (1) és (2) bekezdésének, valamint 4., 5. és 10. cikkének megsértésére alapított kifogást hoz fel. E kifogások egészen pontosan a következők:

- a szennyezés által érintett vagy lehetségesen érintett vizek kijelölésének hiánya (az irányelv I. mellékletével összefüggésben értelmezett 3. cikkének (1) bekezdése), valamint a veszélyeztetett területek helytelen és hiányos kijelölése (az irányelv I. mellékletével összefüggésben értelmezett 3. cikkének (2) bekezdése);

- a helyes mezőgazdasági gyakorlatra vonatkozóan a flamand szabályzatban létező hiányosságok (az irányelv II. mellékletével összefüggésben értelmezett 4. cikke);

- a flamand és a vallon régió cselekvési programjában lévő hiányosságok (az irányelv III. mellékletével összefüggésben értelmezett 5. cikke), valamint

- a flamand régió által a Bizottságnak benyújtott hiányos jelentés (az irányelv V. mellékletével összefüggésben értelmezett 10. cikke).

Az irányelv I. mellékletével összefüggésben értelmezett 3. cikkének megsértésére vonatkozó kifogásról

A felek érvei

— A flamand régió

⁴⁴ A Bizottság azt kifogásolja, hogy a Belga Királyság nem jelölte ki az irányelv 3. cikke (1) bekezdésével összhangban azokat a vizeket, amelyek a szennyezés által érintettek vagy érintettek lehetnek, ha az 5. cikk szerinti intézkedések nem valósulnak meg.

45 A Bizottság szerint e vizek kijelölésének és az irányelv 3. cikkének (1) és (2) bekezdése értelmében vett veszélyeztetett területek kijelölésének összhangban kell lennie az említett cikkben szereplő eljárással. Ez két kötelező szakaszból áll, nevezetesen egyrészt a szennyezéssel érintett vagy lehetségesen érintett vizek kijelöléséből, másrészt a veszélyeztetett területeknek az így kijelölt vizek alapján történő kijelöléséből. A flamand régió kihagyta az irányelv 3. cikkének (1) bekezdésében foglalt szakaszt, és egyből a veszélyeztetett területek kijelölését végezte el.

46 Ezenfelül a Bizottság állítása szerint a trágyázószerekről szóló rendelet 15. cikkének (4) bekezdése alapján a flamand hatóságok csak a szennyezéssel érintett vagy lehetségesen érintett vizek kijelölésére és a veszélyeztetett területek kijelölésére jogosultak. Ez a jogosultság azonban nem elegendő az irányelv átültetéséhez és végrehajtásához. A flamand régióban a veszélyeztetett területeket először csak a 2000. március 31-i rendelettel jelölték ki.

47 A Bizottság szerint a 2000. március 31-i rendeletben a flamand régió ugyan több veszélyeztetett területet is kijelölt, a kijelölés azonban nem felel meg az irányelv 3. cikke (2) bekezdésének. Egyrészt nem tartották be az irányelv e cikkében előírt eljárást. Másrészt nem vették teljes mértékben figyelembe az ugyanezen cikkben előírt feltételeket, aminek következtében a flamand régióban kijelölt veszélyeztetett területek nagymértékben hiányosak voltak.

48 Egyebekben a Bizottság – állítása szerint – a további veszélyeztetett területeket kijelölő 2002. június 14-i rendelettel kapcsolatban semmiféle tájékoztatást nem kapott.

- 49 Végül a veszélyeztetett területeknek a rendeletben szereplő kijelölése nem felel meg az irányelv I. mellékletével összhangban értelmezett 3. cikkében előírt eljárásnak és feltételeknek. Egyértelmű, hogy a rendeletben szennyezéssel érintettként vagy lehetségesen érintettként kijelölt vizeket nem az irányelv 3. cikkének (1) bekezdésével összhangban határozták meg, és ennek következményeként az említett rendeletben szereplő veszélyeztetett területeket az érintett vizek helytelen és hiányos meghatározása alapján jelölték ki.
- 50 A belga kormány nem vitatja, hogy a flamand régió nem az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben előírt határidőn belül jelölte ki a szennyezéssel érintett vagy lehetségesen érintett vizeket. Kijelenti ugyanakkor, hogy a 2002. június 14-i rendelet elfogadását követően kijelölték a flamand régió szennyezéssel érintett vagy lehetségesen érintett vizeit. A belga kormány elismeri, hogy a flamand régió e rendeletben anélkül jelölte ki a veszélyeztetett területeket, hogy előzetesen konkrétan kijelölte volna a szennyezéssel érintett vagy lehetségesen érintett területeket, azonban a kormány ezt azzal indokolja, hogy az irányelv 3. cikkében előírt két szakasz valójában egységet alkot.
- 51 Egyebekben a belga kormány nem vitatja, hogy a 2002. június 14-i rendelet elfogadásáig csak a ténylegesen vagy esetlegesen vízkinyerésre szolgáló területeket jelölték ki veszélyeztetett „vizes” területként. Azonban a belga kormány úgy véli, hogy mivel az „ökológiaailag fontos mezőgazdasági” területekre, a veszélyeztetett „természeti” területekre és a foszfáttal telített területekre több szigorú intézkedést is előírtak, teljesítették az irányelv 1. cikkében foglalt célt.

— A vallon régió

52 A Bizottság álláspontja szerint a szennyezéssel érintett vagy lehetségesen érintett vizek meghatározása, majd a veszélyeztetett területek kijelölése csak a vallon régió területének egy részére vonatkozott, illetve késedelmesen történt.

53 Ezzel kapcsolatban a Bizottság az 1996. szeptember 20-i jelentésre hivatkozik, amelyet vele az irányelv 10. cikke alapján közöltek, és amelyből kiderült, hogy a jelentés összeállításakor a Herve-vidék, a Comines-Warneton közigazgatási egység és a Condroz még folyamatban levő vizsgálat tárgyát képezték. A Bizottság szerint e három területet legkésőbb 1993. december 20-ig veszélyeztetett területként kellett volna kijelölni. 2002. március 19-én a Comines-Warneton közigazgatási egységet és a (Condrozhoz tartozó) dél-namuri területet veszélyeztetett területnek jelölték ki. Ugyanakkor a dél-namuri terület nyugati részét, vagyis a „Sambre és Meuse közötti” területet csak részben jelölték ki veszélyeztetett területként, annak ellenére, hogy a Bizottság által előterjesztett, az Environment Resources Management tanácsadó cég által 2000 februárjában készített „Verification of vulnerable zones identified under the nitrate directive and sensitive areas identified under the urban waste water treatment directive” című jelentésből (a továbbiakban: ERM-jelentés) kiderül, hogy e területeken a nitráttelhelés ugyanolyan magas volt, mint a keleti részen. Ezenfelül a Herve-vidéket a kereset benyújtásának időpontjában még nem jelölték ki veszélyeztetett területként.

54 A Bizottság végül hozzáteszi, hogy a Crétacé de Hesbaye területének nem elegendő részét jelölték ki veszélyeztetett területként, miközben az ERM-jelentés alapján a nyugati részt is ki kellett volna jelölni.

- 55 A Bizottság azt is kiemeli, hogy a vallon hatóságok – az irányelv 3. cikkének megsértésével – a szennyezéssel érintett vagy esetlegesen érintett vizek kijelölése és a veszélyeztetett területek kijelölése során nem vették figyelembe a part menti és tengeri vizek eutrofizációját. A Bizottság rámutat, hogy a belga kormány – a tengerbe történő kidobási műveletekről szóló 1972-es oszlói egyezmény és a tengeri környezet szárazföldi eredetű szennyezéséről szóló, 1974-es párizsi egyezmény végrehajtásával megbízott bizottságon keresztül – maga is kiemelten foglalkozott a belga partokat és az Escaut torkolatát érintő eutrofizáció kérdésével. Mivel a part menti és tengeri belga vizek a mezőgazdasági tevékenységből eredő nitrátokkal szennyezett víztömeg által odahordott tápanyagok bekerülése miatt eutrofizálódnak, az illetékes regionális hatóságoknak a vallon régió területének az Északi-tengert ellátó és e szennyezést okozó részeit veszélyeztetett területként kellett volna kijelölniük.
- 56 A belga kormány – vitatva a vallon vizekkel kapcsolatos veszélyeztetett területek kijelölésének késedelmes jellegét, ellenben azt állítva, hogy a veszélyeztetett területek jegyzékét az irányelv 3. cikke (4) bekezdésének megfelelően átdolgozták és kiegészítették – kijelenti, hogy tudomásul vette a Bizottság idevonatkozó érveit, és azt kéri, hogy vegyék figyelembe az 1999 óta tett erőfeszítéseit.
- 57 A part menti és tengeri vizekkel kapcsolatban a belga kormány nem vitatja ezek eutrofizációját, azonban úgy véli, hogy a vallon régióban elhelyezkedő, az e vizeket tápláló és a szennyezést okozó területeket nem kell veszélyeztetett területként kijelölni, mivel a vallon régióban található vízfolyások eutrofizációját és nitráttartalmát erősen befolyásolják a háztartások és az ipar. A belga kormány ezzel kapcsolatban arra hivatkozik, hogy a vallon ipar csak csekély mértékben járul hozzá az Északi-tenger eutrofizációjához, illetve hogy az említett régió „csekély mértékű hozzájárulást megakadályozó intézkedéseket” fogadott el.

A Bíróság álláspontja

— A flamand régió

58 Elsőként meg kell állapítani, hogy a 2002. június 14-i rendeletet – amelyre a Bizottság első kifogásának jelentős része vonatkozik – az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltét követően hozták meg. Következésképpen – mivel első kifogásának egy részében a Bizottság az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben megfogalmazottakhoz képest további kötelezettségszegést is felró a Belga Királyságnak – a kifogásnak ezt a részét a jelen ítélet 34–42. pontjában kifejtett indokok alapján – mint elfogadhatatlant – el kell utasítani.

59 Egyebekben az iratokból következik, hogy bár a flamand régió – mint azt a Bizottság is megemlíti – még a 2002. június 14-i rendelet elfogadása előtt pontosan kijelölte a veszélyeztetett területeket, erre a konkrét kijelölésre csak a 2000. március 31-i rendelet elfogadását, vagyis az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben megadott határidőt követően került sor.

60 Ezzel kapcsolatban igaz ugyan, hogy a 2000. március 31-i rendelet 2000. január 1-jén – vagyis az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben megadott határidő előtt –, visszaható hatállyal lépett hatályba, mégis egyértelmű, hogy a határidő leteltekor az említett rendelet nem létezett. Nem engedhető meg, hogy egy, a tagállamok által a Bizottság indokolással ellátott véleményében megadott határidő leteltét követően elfogadott törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedés – azon egyszerű ténynek köszönhetően, hogy visszaható módon lép hatályba – olyan átültető intézkedésnek minősüljön, amelyet a Bíróságnak az említett időpontban fennálló kötelezettségszegés megállapítása során figyelembe kell vennie; ellenkező esetben a tagállamok számára lehetővé válna az EK 226. cikkkel bevezetett, kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárás megkerülése. Következésképpen a 2000. március 31-i rendelet rendelkezései a kötelezettségszegés megállapítása során nem vehetők figyelembe.

- 61 Mindebből az is következik, hogy amennyiben a Bizottság keresetében a 2000. március 31-i rendelettel kapcsolatos konkrét kifogásokat hozott fel, a Bíróság a jelen ítélet 34–42. pontjában kifejtett indokok miatt e kifogásokat nem veheti figyelembe.
- 62 E körülmények alapján a keresetet csak az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltekor fennálló helyzetre vonatkozó részben kell megvizsgálni.
- 63 A Bírósághoz benyújtott iratokból következik, hogy e határidő leteltekor az irányelv értelmében vett veszélyeztetett területek kijelölését a trágyázószerekről szóló rendelet 15. cikkének (2)–(6) bekezdése szabályozta. Különösen e rendelkezés (2)–(4) bekezdéséből következik, hogy a flamand kormány az irányelv I. mellékletéből átvett feltételeknek megfelelően kijelölheti a veszélyeztetett „vizes” területeket. Egyebekben e rendelet 15. cikkének (6) bekezdése a veszélyeztetett területeknek – a jelen ítélet 19. pontjában ismertetett – három kategóriáját sorolja fel. Mint azt a Bizottság is megállapítja, e háromfajta területben közös az, hogy ivóvízkivételre használt, illetve arra alkalmas területeken helyezkednek el.
- 64 Ezzel kapcsolatban a Bíróság már kimondta, hogy az irányelv I. mellékletével összefüggésben értelmezett 3. cikkének (1) és (2) bekezdéséből következik, hogy a tagállamok többek között az alábbi kötelezettségeknek kötelesek eleget tenni:
- nemcsak az emberi fogyasztásra szánt vizeket, hanem valamennyi, 50 mg/l-nél nagyobb koncentrációban nitrátot tartalmazó vagy esetlegesen tartalmazó felszíni és felszín alatti édesvizet is olyan vízként kell kijelölniük, amely szennyezés által érintett vagy érintett lehet, ha az 5. cikk szerinti intézkedések nem valósulnak meg, valamint

— a területükön lévő minden olyan ismert területet veszélyeztetett területként kell kijelölniük, amely az irányelv 3. cikkének (1) bekezdése alapján szennyezéssel érintettnek vagy esetlegesen érintettnek kijelölt vizeket táplál, vagy úgy határozhatnak, hogy teljes nemzeti területükre vonatkozóan az irányelv 5. cikke szerinti cselekvési programokat dolgoznak ki és hajtanak végre (lásd ebben az értelemben a C-322/00. sz., Bizottság kontra Hollandia ügyben 2003. október 2-án hozott ítélet [EBHT 2003., I-11267. o.] 34. pontját).

65 Mindebből következik, hogy a szennyezéssel érintett vagy esetlegesen érintett vizek kijelölésére és a veszélyeztetett területek kijelölésére való felhatalmazás – mint amelyet a trágyázószerekről szóló rendelet 15. cikke előír – nem elegendő az irányelv átültetéséhez és végrehajtásához. Az irányelv 3. cikke (1) és (2) bekezdésének megfogalmazásából ugyanis az következik, hogy egyrészt azoknak a vizeknek a kijelölése, amelyek szennyezés által érintettek vagy érintettek lehetnek, ha az 5. cikk szerinti intézkedések nem valósulnak meg, másrészt az így kijelölt vizek alapján a veszélyeztetett területek kijelölése olyan különálló kötelezettségeket jelentenek, amelyeket ténylegesen és külön-külön kell végrehajtani.

66 Meg kell tehát állapítani – és ezt a belga kormány sem vitatja –, hogy az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltekor a flamand régió nem jelölte ki azokat a vizeket, amelyek szennyezés által érintettek vagy érintettek lehetnek, ha az 5. cikk szerinti intézkedések nem valósulnak meg.

67 Egyebekben meg kell állapítani, hogy e tagállam nem vitatja, hogy az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltekor az irányadó flamand szabályozás csak a ténylegesen vagy esetlegesen ivóvíz kinyerésére szolgáló

területekre vonatkozott. Ebből következően a trágyázószerekről szóló rendelet 15. cikkének (6) bekezdésében foglalt kategóriákba nem tartozó, de az irányelv 3. cikkének (2) bekezdése értelmében szennyezéssel érintett vagy esetlegesen érintett vizeket tápláló területek önkényesen és helytelenül kikerülnek az irányelv hatálya alól. Mint azt indítványának 56. pontjában a főtanácsnok helyesen megállapította: ez önmagában is ellentétes az irányelvvvel.

- 68 E körülmények alapján meg kell állapítani, hogy a flamand régiót illetően a Bizottság első kifogása – az e régióban az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltékor fennálló helyzetre vonatkozó részében – megalapozott.

— A vallon régió

- 69 Elsőként meg kell állapítani, hogy a veszélyeztetett területek vallon régió általi 2002. március 19-i kijelölésére – amelyre a „Sambre és Meuse közötti” terület veszélyeztetett területként való kijelölésére vonatkozó bizottsági kifogás irányul – az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltét követően került sor. Következésképpen a jelen ítélet 34–42. pontjában kifejtett okok miatt a Bíróság ezt az érvelést nem veheti figyelembe.
- 70 Egyebekben a Bizottság azt is felrója a vallon régiónak, hogy a Crétacé de Hesbaye területnek nem elegendő részét jelölte ki veszélyeztetett területként. Ez a kifogás azonban egyik indokolással ellátott véleményben sem szerepelt.

71 Ebből következően – mivel a Bizottság a kifogás e részében az indokolással ellátott véleményben nem szereplő kötelezettségszegést ró fel a Belga Királyságnak – a jelen ítélet 34–42. pontjában kifejtett okokból azt, mint elfogadhatatlant, el kell utasítani.

72 A vallon régióban az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltekor fennálló helyzettel kapcsolatban a bizottsági kifogások egyrészt a felszín alatti, másrészt a part menti és tengeri belga vizekre vonatkoznak.

73 Először is, a felszín alatti vizeket illetően, emlékeztetni kell arra, hogy – mint az jelen ítélet 64. pontjából is kitűnik – az irányelv I. mellékletével összefüggésben értelmezett 3. cikkének (1) bekezdéséből következik, hogy a tagállamok minden, 50 mg/l-nél nagyobb koncentrációban nitrátot tartalmazó vagy esetlegesen tartalmazó felszíni és felszín alatti édesvizet kötelesek olyan vízként kijelölni, amely szennyezés által érintett vagy érintett lehet, ha az 5. cikk szerinti intézkedések nem valósulnak meg. Az irányelv 3. cikkének (2) bekezdése értelmében a tagállamok az irányelv 3. cikkének (1) bekezdésének megfelelően kijelölt vizek alapján kötelesek kijelölni a veszélyeztetett területeket is, kivéve, ha teljes nemzeti területükre vonatkozóan az irányelv 5. cikkében előírt cselekvési programokat dolgoznak ki és hajtanak végre.

74 A Bírósághoz benyújtott iratokból következik, hogy a vallon régióban a vizeknek, majd a veszélyeztetett területeknek az 1994-ben lefolytatott eljárás során történő kijelölése egyes területeken hiányos volt, nevezetesen a Herve-vidéken, a Condrozban és a Comines-Warneton közigazgatási egységben.

- 75 Különösen a vallon régiónak az 1998. október 28-i felszólító levélre adott válaszából következik, hogy az 1994-es eredeti vallon tanulmányt követően elvégzett tanulmányok alapján e területeken a nitráttartalom lényegesen meghaladta az 50 mg/l határértéket, illetve az irányelv 3. cikkének (2) bekezdése értelmében a vallon régióban sokkal nagyobb területet kellett volna veszélyeztetettként kijelölni. A Herve-vidéken több kinyerésnél is az 50 mg/l-t meghaladó nitráttartalmat mutattak ki, és csak kevés olyan terület volt, ahol e határértéket egyáltalán nem lépték túl. A Comines-Warneton közigazgatási egységben az eredmények 63 és 92 mg/l közötti, a Condrozban pedig az 50 mg/l határértéket éppen meghaladó értékeket mutattak. Ugyanebben a válaszban a vallon régió a „Sambre és Meuse közötti” területen az 50 mg/l-t meghaladó mértékű súlyos szennyezést említ.
- 76 Kétségtelen tehát, hogy az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltkor e három területet nem jelölték ki veszélyeztetett területeként.
- 77 E körülmények alapján meg kell állapítani, hogy az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltkor a Belga Királyság nem teljesítette a felszín alatti vizeknek az irányelv 3. cikkének (1) bekezdése alapján szennyezéssel érintett vagy lehetségesen érintett vízként történő kijelölésére, valamint ugyanezen cikk (2) bekezdésének alkalmazásával a veszélyeztetett területek kijelölésére vonatkozó kötelezettségét.
- 78 Ezt a megállapítást a belga kormány által előadott érvek sem vonják kétségbe.

79 A belga kormány azon érvelése tehát, hogy a szóban forgó területekre vonatkozó tanulmányokat még nem zárták le, nem indokolhatja azt, hogy a Belga Királyság nem tett eleget az irányelv 3. cikkéből eredő kötelezettségeinek. Valójában e rendelkezés (1) és (2) bekezdése azt a kötelezettséget írja elő, hogy ki kell jelölni azokat a vizeket, amelyek szennyezéssel érintettek vagy azok lehetnek, ha az irányelv 5. cikkében előírt intézkedéseket nem hozzák meg, illetve hogy veszélyeztetett területként kell kijelölni az irányelv 3. cikkének (2) bekezdésében meghatározott feltételeknek megfelelő területeket. E kötelezettség értelmében az ehhez szükséges adatokat be kell gyűjteni.

80 A belga kormánynak az irányelv 3. cikke (4) bekezdésére vonatkozó érve szintén nem fogadható el. Ez a rendelkezés valójában azt az esetet szabályozza csak, amikor valamely tagállam újból megvizsgálja, illetve adott esetben felülvizsgálja vagy kiegészíti a már kijelölt veszélyeztetett területek létező jegyzékét, hogy számba vegye a korábbi kijelöléskor előre nem látható változásokat és tényezőket. A rendelkezés azonban nem vonatkozik az irányelv 3. cikkében előírt, szennyezéssel érintett vagy esetlegesen érintett vizek, majd az így kijelölt vizek alapján a veszélyeztetett területek kijelölésére irányuló eredeti eljárásra.

81 Másodsorban, a part menti és tengeri belga vizekre vonatkozó bizottsági kifogásokat illetően, emlékeztetni kell, hogy az irányelv negyedik preambulumbekkezdése kifejezetten említi az Északi-tenger védelmét.

82 Meg kell tehát állapítani, hogy a belga kormány nem vitatja sem azt, hogy általában az Északi-tenger, illetve konkrétan a part menti és tengeri belga vizek eutrofizáltak, sem azt, hogy a vallon régió egyes területei ezeket a vizeket táplálják, és hozzájárulnak a szennyezésükhöz.

83 Ellenkérelmében a belga kormány arra hivatkozik, hogy ez utóbbi területeket nem kell veszélyeztetett területekké nyilvánítani, mivel a vallon régióban az eutrofizáció és a vizek nitráttartalmát jelentősen befolyásolják a háztartások és az ipar.

- 84 Ezzel kapcsolatban meg kell állapítani, hogy – mint azt a Bíróság már kimondta – az irányelvvel összeférhetetlen a szennyezéssel érintett vizek definícióját azokra az esetekre korlátozni, amelyekben a mezőgazdasági források önmagukban 50 mg/l-nél magasabb nitrátkoncentrációt hoznak létre, mivel az irányelv kifejezetten azt írja elő, hogy az 5. cikkében foglalt cselekvési programok kidolgozásakor egyaránt kell figyelembe venni a mezőgazdasági eredetű, illetve a más forrásból származó nitrogén mennyiségét (a C-293/97. sz., Standley és társai ügyben 1999. április 29-én hozott ítélet [EBHT 1999., I-2603. o.] 31. pontja). Következésképpen a pusztán tény, hogy a háztartási vagy ipari hulladékok is hozzájárulnak a vallon vizek nitráttartalmához, önmagában még nem elegendő az irányelv alkalmazásának kizárásához.
- 85 A belga kormány a vallon mezőgazdaságnak az Északi-tenger eutrofizációjához való csekély mértékű hozzájárulására is hivatkozik.
- 86 Ezzel kapcsolatban meg kell állapítani, hogy egy, a belga kormány által előterjesztett dokumentum értelmében a vallon mezőgazdaság a vallon régiót átszelő és az Északi-tengerbe ömlő két folyó, a Meuse és az Escaut nitrogéntartalmához 19%-ban, illetve 17%-ban járul hozzá. Megállapítható azonban, hogy ez a hozzájárulás – bármilyen kismértékű is – egyáltalán nem jelentéktelen.
- 87 Mint az a Standley és társai ügyben hozott, fent hivatkozott ítélet 35. pontjából is következik, az irányelv azokra az esetekre vonatkozik, amelyekben a mezőgazdasági eredetű nitrogénvegyületek jelentős mértékben hozzájárulnak a szennyezéshez.

88 Egyebekben az Északi-tenger eutrofizációja több olyan tényező eredménye, amelyek külön-külön valójában elhanyagolhatóak. Ha a belga kormány érvelését fogadnánk el, az ellentétes volna az irányelv egyik nevesített céljával, nevezetesen az Északi-tenger védelmével.

89 Következésképpen ezt az érvelést el kell utasítani.

90 A belga kormány több, a vallon régióknak a part menti és tengeri vizek eutrofizációjához való hozzájárulásának megakadályozására irányuló intézkedésre is hivatkozik, különösen a mezőgazdasági eredetű nitrogén tartós kezelésének vallon programjára, illetve több, ún. agrár-környezetvédelmi intézkedésre.

91 Ezzel kapcsolatban elegendő megállapítani, hogy az intézkedéseknek a vizek szennyezésére gyakorolt esetleges jótékony hatásának vizsgálata nélkül is egyértelmű, hogy a vizeknek, illetve a veszélyeztetett területeknek a part menti és tengeri belga vizek eutrofizációjára gyakorolt hatása miatti kijelölésére egyáltalán nem került sor.

92 E körülmények alapján meg kell állapítani, hogy a vallon hatóságok a vallon régió szennyezéssel érintett vagy esetlegesen érintett vizeinek kijelölése és a veszélyeztetett területek kijelölése során az irányelv 3. cikkének megsértésével nem vették figyelembe a part menti és tengeri vizek eutrofizációját. Mint azt indítványának 31. pontjában a főtanácsnok kifejti: annak megállapításából, hogy az irányelvet a régiók késedelmesen vagy hiányosan alkalmazták, egyben az is következik, hogy a belga királyság megszegte az irányelvből eredő kötelezettségeit.

93 Következésképpen meg kell állapítani, hogy – mint arra a Bizottság is hivatkozott — egyrészt a vizek kijelölése, majd a veszélyeztetett területek kijelölése csak a vallon

régió területének egy részére vonatkozott, másrészt ennek során a part menti és tengeri vizeket nem vették figyelembe.

- 94 A fentiekre tekintettel meg kell állapítani, hogy a Bizottság kifogásának elfogadható része – amely az irányelv I. mellékletével összefüggésben értelmezett 3. cikkének megsértésére vonatkozik – mind a flamand, mind a vallon régióra vonatkozóan megalapozott.

Az irányelv II. mellékletével összefüggésben értelmezett 4. cikkének megsértésére vonatkozó kifogásról

A felek érvei

- 95 A Bizottság kifogásolja, hogy – mint az a flamand szabályozásból, elsősorban a trágyázószerokról szóló rendeletből kitűnik – a Belga Királyság a helyes mezőgazdasági gyakorlatra vonatkozó flamand szabályzatba nem foglalta bele az irányelv II. mellékletében előírt elemeket, különösen:

- a trágya kijuttatására alkalmatlan időszakokat;

- a trágya meredek lejtésű mezőgazdasági területekre történő kijuttatásának szabályait;

- a trágya vízzel telített, elöntött, fagyott vagy hótakaróval borított talajra történő kijuttatásának feltételeit, valamint

- a vízfolyások közelében lévő mezőgazdasági területekre történő trágyakijuttatás feltételeit.

96 A kifogás első részében a Bizottság arra hivatkozik, hogy a helyes mezőgazdasági gyakorlatról szóló flamand szabályzat indokolás nélkül veszi ki hatálya alól azokat az időszakokat, amelyek alatt egyes trágyázószerek kijuttatása tilos, különösen a szerves trágya, a „fedett szántóföldre a műtrágya” és egyéb, olyan műtrágyák kijuttatása, amelyek „olyan formában tartalmaznak nitrogént, hogy annak csak egy kisebb része szabadul fel a kijuttatás évében”.

97 Kifogásának második részében a Bizottság arra hivatkozik, hogy a helyes mezőgazdasági gyakorlatról szóló flamand szabályzat nem tartalmazza a trágya meredek lejtésű területen való kijuttatásának szabályait. Bár a trágyázószerekről szóló rendelet 17. cikkének (5) bekezdése is tiltja a trágyázószerek vízfolyás melletti, műveletlen lejtőkre való kijuttatását, egyetlen rendelkezést sem tartalmaz a meredek lejtésű vízfolyás mentén elhelyezkedő megművelt területekre, illetve a nem vízfolyás mentén elterülő területekre való kijuttatás feltételeiről.

98 A kifogás harmadik részével, tehát a trágya vízzel telített, elöntött, fagyott vagy hótakaróval borított talajra történő kijuttatásának feltételeivel kapcsolatban a Bizottság kifejti, hogy a trágyázószerekről szóló rendelet 17. cikke (1) bekezdésének 5. pontjában a kijuttatásra vonatkozó tilalom kizárólag a „szántóföldekre” vonatkozik.

- 99 A szóban forgó kifogás negyedik, a vízfolyások közelében lévő mezőgazdasági területekre történő trágyakijuttatás feltételeire vonatkozó részében a Bizottság azt állítja, hogy a trágyázószerekről szóló rendelet 17. cikke (1) bekezdésének 7. pontjában foglalt feltétel – nevezetesen a vízfolyás partjának felső részétől mért öt méter távolság – nem elegendő az irányelv 1. cikkében előírt cél eléréséhez.
- 100 A belga kormány a maga részéről arra hivatkozik, hogy a trágyázószerekről szóló rendelet 17. cikkébe átvett intézkedések – nevezetesen a helyes mezőgazdasági gyakorlatról szóló flamand szabályzat főbb rendelkezései – a teljes flamand területen hatályosak, és tartalmazzák az irányelv II. mellékletének legfontosabb elemeit. Az említett 17. cikkből eredő kötelezettségekről egy 2000. decemberi kiadványban, illetve a flamand régióban tartott tájékoztató fórumokon tájékoztatták a mezőgazdasági termelőket.
- 101 A trágya kijuttatására alkalmatlan időszakokra vonatkozóan a belga kormánynak az az álláspontja, hogy az, hogy az egész év során kijuttatják „a műtrágy[át] fedett szántóföldekre”, nem jár annak komoly kockázatával, hogy a nitrogén beszívárog a vizekbe. Valójában az üvegházak (fedett szántóföldek) művelői csak a növekedési időszakban használnak műtrágyát. A szervestrágyával és azokkal a trágyázószerekkel kapcsolatban, amelyek „olyan formában tartalmazznak nitrogént, hogy annak csak egy kisebb része szabadul fel a kijuttatás évében”, a belga kormány arra hivatkozik, hogy 2002. március 15-én és 2003. március 28-án módosították a flamand szabályozást.
- 102 A trágya meredek lejtésű területekre való kijuttatásának szabályait illetően a belga kormány arra hivatkozik, hogy a trágyázószerekről szóló rendelet 17. cikke (4) bekezdésének első pontja kimondja, hogy „a kijuttatás során a trágyázószerek mindenfajta kimosódását el kell kerülni”. Álláspontja szerint e körülmények között a trágyázószerek meredek talajra való kijuttatására vonatkozó további konkrét szabályok meghatározása felesleges, és az a hatáskör túllépésének minősül.

103 A Bizottság azon kifogását illetően, amely szerint a flamand régió szabályozásának a trágya vízzel telített, elöntött, fagyott vagy hótakaróval borított talajra történő kijuttatására vonatkozó feltételei csak a szántóföldekre vonatkoznak, a belga kormány úgy véli, hogy – mint az a trágyázószerrekről szóló rendelet 2. cikkének 2. pontjából következik – a „szántóföld” (a rendelet holland változatában „cultuurgrond”) kifejezés minden olyan földterületre vonatkozik, amelyet – az adott növényfajtól függetlenül – mezőgazdasági termesztésre szántak.

104 A vízfolyások közelében lévő területekre történő trágyakijuttatás feltételeire vonatkozó szabályozást illetően a belga kormány emlékeztet arra, hogy az irányelv egyetlen konkrétumot sem tartalmaz arra nézve, hogy a szennyezés megelőzése érdekében mekkora távolságot kell tartani a vízfolyástól. Álláspontja szerint az ötméteres távolság elegendő az irányelv 1. cikkében foglalt célok eléréséhez.

A Bíróság álláspontja

105 Elsőként meg kell állapítani, hogy mivel e kifogást kizárólag a Szerződés megsértése miatt indított 94/2239. számú eljárásban adták elő, az irányelv II. mellékletével összefüggésben értelmezett 4. cikkéből eredő kötelezettségzegés fennállásának megállapításakor a Belga Királyság részére az 1998. november 23-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő a releváns.

106 Az iratokból következik, hogy a belga hatóságok az 1998. november 23-i indokolással ellátott véleményre adott 1999. február 19-i válaszukban elismerték, hogy a Bizottság által a kifogásának alátámasztására felhozott négy elemet a helyes mezőgazdasági gyakorlatról szóló flamand szabályzat nem tartalmazza. Azt is bejelentették, hogy a flamand szabályozást a közeljövőben ennek megfelelően módosítani fogják.

- 107 A belga kormány a Bírósághoz benyújtott írásbeli beadványaiban vitatja a kifogás megalapozottságát, és ezzel kapcsolatban a trágyázószerekről szóló rendelet 17. cikkének egyes rendelkezéseire hivatkozik. Meg kell ugyanakkor állapítani, hogy e rendelkezéseket – mint az jelen ítélet 22. pontjából is következik – az 1999. május 11-i rendelet vezette be, amelyet az 1998. november 23-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidőt követően fogadtak el.
- 108 Következésképpen szükségtelen annak vizsgálata, hogy a trágyázószerekről szóló rendelet 17. cikkének rendelkezései – mint azt a belga kormány állítja – az irányelv III. mellékletéből eredő kötelezettségek megfelelő végrehajtását képezik-e. Mint azt a Bíróság több alkalommal is kimondta, a kötelezettségszegés fennállását az indoklással ellátott véleményben előírt határidő lejártakor fennálló helyzet alapján kell megítélni, az ezt követő jogszabályi változásokat a Bíróság nem veheti figyelembe (lásd különösen a C-384/97. sz., Bizottság kontra Görögország ügyben 2000. május 25-én hozott ítélet [EBHT 2000., I-3823. o.] 35. pontját).
- 109 Következésképpen megállapítható, hogy a szóban forgó kifogás megalapozott.

Az irányelv III. mellékletével összefüggésben értelmezett 5. cikkének megsértésére vonatkozó kifogásról

A felek érvei

— A flamand régióra vonatkozóan

- 110 E kifogásában a Bizottság arra hivatkozik, hogy a – flamand szabályozás több rendelkezéséből, különösen a trágyázószerekről szóló rendeletből és a Vlarem II-ből

álló – flamand cselekvési programot egyrészt nem alkalmazzák teljes mértékben a flamand régióban kijelölt valamennyi veszélyeztetett területen, másrészt több szempontból nem felel meg az irányelv III. mellékletével összefüggésben értelmezett 5. cikkében foglalt követelményeknek, az alábbiakkal kapcsolatban:

- azok az időszakok, amelyekben tiltott bizonyos trágyatípusok kijuttatása mezőgazdasági területekre;

- az állati trágyát tároló tartályok kapacitása;

- a trágyázószeres kijuttatására vonatkozó korlátozások, az adott veszélyeztetett terület jellemzőire tekintettel, valamint

- az állati trágya évente szétterített maximális mennyisége.

111 A flamand cselekvési program hiányosságaira történő hivatkozását pontosítva a Bizottság elsőként kifejti, hogy a flamand régióban kijelölt egyes veszélyeztetett területeken a flamand cselekvési programot csak részben alkalmazzák. Így például az irányelv III. mellékletének 2. pontjában előírt, a földeken felhasználható maximális éves szervestrágya-mennyiség (hektáronként 170 kg nitrogén) nem alkalmazható az „ökológiailag fontos mezőgazdasági”, a „természeti” és a „foszfáttal telített” területeken.

112 A Bizottság ezt követően arra hivatkozik, hogy a trágyázószeresről szóló rendelet 17. cikkének (7) bekezdése értelmében az állati trágya kijuttatásának az év bizonyos időszakaivalra vonatkozó tilalma nem terjed ki a szerves trágyára.

- 113 Az állati trágyát tároló tartályok kapacitásával kapcsolatban a Bizottság álláspontja az, hogy a Vlareem II 5.9.2.3. cikkének (1) bekezdése nem tesz eleget az irányelv III. melléklete 1. pontja 2) bekezdésének, mivel az csak a hígtrágyára ír elő minimális tárolókapacitást, a szilárd trágyára azonban nem.
- 114 A Bizottság arra is hivatkozik, hogy a flamand régióban a veszélyeztetett területekre kijuttatható maximális műtrágya mennyiségének meghatározásakor nem vették figyelembe az irányelv III. melléklete 1. pontjának 3) bekezdésében előírt feltételeket, nevezetesen a növények előrelátható nitrogénigénye és a növények talajból és trágyázószerekből származó nitrogénellátása közötti egyensúlyt. A flamand szabályozás egészen pontosan figyelmen kívül hagyta a növények talajból származó nitrogénellátását.
- 115 A Bizottság végül arra hivatkozik, hogy – a veszélyeztetett „vizes” területektől eltérően – az évente maximálisan kijuttatható állati trágya mennyisége nem felel meg az irányelv III. mellékletének 2. pontjában foglaltaknak.
- 116 A belga kormány álláspontja szerint a szerves trágya kijuttatásának tilalmára vonatkozó időszak hiányával kapcsolatban a Bizottság érvelése okafogyottá vált, miután a környezet trágyázószerek okozta szennyezés elleni védelméről szóló, 1991. január 23-i rendeletet módosító, 2003. március 28-i rendelet (*Moniteur belge*, 2003. május 8., 24953. o.) elfogadásával meghatározták azt az időszakot, amelyben tilos a szerves trágya kijuttatása.
- 117 Az állati trágyát tároló tartályok kapacitásával kapcsolatban a belga kormány a Vlareem II-nek a 2003. szeptember 19-i rendelettel történő módosítására hivatkozik, amely a szerves trágyára három, egyéb szilárd trágyára pedig hat hónap tárolókapacitást ír elő.

118 A belga kormány tagadja, hogy a trágyázószerrel kijuttatására vonatkozó korlátozások szabályozása során a flamand régió nem vette figyelembe a növények talajból származó nitrogénellátását. Álláspontja szerint a Bizottság kifogása a flamand régió által a pert megelőző eljárás során a Bizottságnak küldött válasz téves értelmezésén alapul. A belga kormány szerint a flamand régió érvelésének tudományos alapja ténylegesen figyelembe vette a talajból származó utánpótlást, különösen a növény növekedési időszakának kezdete előtt a talajban található ásványi nitrogént.

119 A veszélyeztetett területekre évente kijuttatott maximális állati trágya mennyiségével kapcsolatban a belga kormány viszonválaszában kifejtette, hogy a „természeti” és az „ökológiailag fontos mezőgazdasági” területek kijelölése nem az irányelvben előírt feltételek alapján történt. Véleménye szerint tehát a Bizottság érvelésének e területekre vonatkozó része nem releváns. A „foszfáttal telített” területekkel kapcsolatban a belga kormány elismeri, hogy az irányelv III. mellékletének 2. pontjában szereplő, hektáronként és évente 170 kg nitrogénre vonatkozó határértéket a flamand szabályozás nem vette át szó szerint. Álláspontja szerint azonban e területeken a foszfátrágya mennyiségének hektáronként és évente 40 kilogrammban történő maximálása évente és hektáronként *de facto* 170 kilogrammban korlátozza az állati trágyából származó nitrogén maximális mennyiségét.

— A vallon régió

120 A Bizottság kifejti, hogy a vallon régió cselekvési programját késedelmesen, a 2002. október 10-i rendelettel – vagyis az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidőt követően – fogadták el.

121 A Bizottság arra is hivatkozik, hogy ez a rendelet nem tesz eleget az irányelv II. és III. mellékletével összefüggésben értelmezett 5. cikkében foglalt követelményeknek.

- 122 A belga kormány tudomásul veszi a Bizottság érvelését, azonban álláspontja szerint az 1999 óta tett erőfeszítéseit, így a nitrogén fenntartható mezőgazdasági kezelésének vallon programját figyelembe kellene venni.

A Bíróság álláspontja

— A flamand régióra vonatkozóan

- 123 Meg kell állapítani, hogy ez a kifogás annyiban elfogadható, amennyiben a flamand régióban az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltekor fennálló helyzetre vonatkozik. Bár a Bizottság keresetében – úgy tűnik – elfogadja, hogy a 2000. március 31-i rendelet meghatározza a flamand cselekvési programra vonatkozó szabályokat, az iratokból kiderül, hogy a Bizottság e ponttal kapcsolatos kifogásai a cselekvési programnak a trágyázószerekről szóló rendelet 17. cikkében és a Vlareem II-ben foglalt részeire vonatkoznak. A pert megelőző 97/4750. számú eljárás tehát a flamand cselekvési programnak erre a változatára vonatkozott.
- 124 Meg kell tehát vizsgálni a Bizottság által az említett kifogásai alátámasztására előadott érvek megalapozottságát.
- 125 Azzal az érveléssel kapcsolatban, amely szerint a flamand cselekvési program nem alkalmazható az ún. „természeti”, az „ökológiailag fenntartható mezőgazdasági” és a „foszfáttal telített” területeken, meg kell állapítani, hogy a Bizottság állításával ellentétben e területeket nem jelölték ki az irányelv értelmében vett veszélyeztetett területként. Valójában az alkalmazandó flamand szabályozásból, különösen a trágyázószerekről szóló rendelet 15a., 15b. és 15c. cikkéből következik, hogy – a belga kormány által ellenkérelmében keltett látszattal ellentétben – e területek kijelölésére nem az irányelvben előírt feltételek alapján került sor.

126 Ugyanakkor – mivel a Bizottság állításával ellentétben – a flamand cselekvési program a flamand régióban az irányelv értelmében veszélyeztetettként kijelölt valamennyi területen alkalmazandó volt, a Bizottság kifogásának ezt a részét el kell utasítani.

127 Mivel a flamand régió veszélyeztetett területeinek kijelölése hiányos volt, ennek egyértelmű hatása az volt, hogy nagyban csökkentette az irányelv III. melléklete vonatkozó rendelkezéseinek hatályát. Azonban – mint azt a Bizottság maga is elismerte a tárgyaláson – ez a hiányosság valójában nemcsak az irányelv III. mellékletével összefüggésben értelmezett 5. cikkének, hanem az irányelv 3. cikkével összefüggésben értelmezett 5. cikkének a megsértését is jelenti, amelyre a Bizottság jelen keresetben nem hivatkozik.

128 Az irányelv III. melléklete 1. pontjának 1) bekezdése tekintetében a belga kormány nem vitatja, hogy az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltekor az állati trágya kijuttatásának tilalma az év bizonyos időszakaiban nem terjedt ki a szerves trágyára. Ezért – azzal a körülménnyel kapcsolatban, hogy a 2003. március 28-i rendelet tartalmaz ilyen tilalmat – elegendő arra emlékeztetni, hogy a jelen ítélet 108. pontjában kifejtett állandó ítélkezési gyakorlat alapján a kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárás során az indoklással ellátott véleményben előírt határidő lejártát követő jogszabályi változásokat a Bíróság nem veheti figyelembe.

129 Az irányelv III. melléklete 1. pontjának 2) bekezdésével kapcsolatban a belga kormány azt sem vitatja, hogy a megadott határidő leteltekor az állati trágyát tároló tartályok kapacitására vonatkozó flamand régiós szabályozás nem felelt meg e rendelkezés előírásainak. Egyebekben azzal a körülménnyel kapcsolatban, hogy a 2003. szeptember 19-i rendelettel módosított Vlare II ezen időpontot követően az irányelvnek megfelelő tárolókapacitást vezetett be, ismételten emlékeztetni kell arra, hogy a jelen ítélet 108. pontjában kifejtett állandó ítélkezési gyakorlat alapján a

kötelezettségesség megállapítása iránti eljárás során az indoklással ellátott véleményben előírt határidő lejártát követő jogszabályi változásokat a Bíróság nem veheti figyelembe.

- 130 Az irányelv III. melléklete 1. pontjának 3) bekezdésével kapcsolatban a Bíróság már emlékeztetett arra, hogy az irányelv III. melléklete 1. pontjának 3) bekezdésével összefüggésben értelmezett 5. cikke (4) bekezdésének a) pontja értelmében a cselekvési programba foglalandó intézkedéseknek tartalmazniuk kell azokat a szabályokat, amelyek a növények előrelátható nitrogénigénye és a növények talajból és trágyázószerekből származó nitrogénellátása közötti egyensúly alapján meghatározzák a trágyázószerek kijuttatására vonatkozó korlátozásokat (a Bizottság kontra Hollandia ügyben 2003. október 2-án hozott, fent hivatkozott ítélet 71. pontja).
- 131 Tehát az iratokból következően a flamand régió szabályozási értékei nem vették figyelembe a talajból származó tényleges nitrogén-utánpótlást. Valójában a flamand régióknak az 1998. október 28-i felszólító levélre adott 1998. december 24-i válaszához csatolt, a „trágyázásra vonatkozó szabályozási értékek tudományos alapja” értelmében „a szabályozási értékek nem veszik figyelembe a talajból származó tényleges nitrogén-utánpótlást”. Ennek az egyértelmű megállapításnak a belga kormány állítása sem mond ellent, amely szerint az említett szabályozási értékek „kiindulópontja a talajban található utánpótlás egyensúlya”, mivel e kiinduló feltételezés léte egyáltalán nem bizonyított.
- 132 Meg kell tehát állapítani, hogy a flamand régió veszélyeztetett területeire kijuttatható trágyázószerek maximális mennyiségének meghatározása során nem vették figyelembe az irányelv III. melléklete 1. pontjának 3) bekezdésében foglalt feltételeket, különösen azokat, amelyek a növények előrelátható nitrogénigénye és a növények talajból és trágyázószerekből származó nitrogénellátása közötti egyensúlyra vonatkoznak.

133 Az irányelvnek az állati trágya évente kijuttatható maximális mennyiségére vonatkozó III. mellékletének 2. pontjával kapcsolatban a flamand régióban kijelölt, ún. „ökológiailag fontos mezőgazdasági”, „természeti” és a „foszfáttal telített” területeket – mint az a jelen ítélet 17. és 125. pontjából következik – nem jelölték ki az irányelv értelmében vett veszélyeztetett területként. Egyértelmű ugyanakkor, hogy a vonatkozó határidő leteltéig az évente és hektáronként 170 kilogrammra korlátozott nitrogénmennyiséget betartották az irányelv alkalmazásával a flamand régióban kijelölt egyetlen területfajtán, a veszélyeztetett „vizes” területeken. Meg kell tehát állapítani, hogy a Bizottság kifogása, amelynek értelmében ezt a határértéket a flamand régió veszélyeztetett területeinek csak egy részében alkalmazták, nem megalapozott.

134 A fentiekre tekintettel meg kell állapítani, hogy – kivéve azt a kifogást, amelynek értelmében a flamand régióban kijelölt egyes veszélyeztetett területeken csak részben alkalmazzák a flamand cselekvési programot, így különösen a kijuttatható állati trágya maximális éves mennyiségének meghatározását – az irányelv III. mellékletével összefüggésben értelmezett 5. cikke megsértésére vonatkozó bizottsági kifogás a flamand régióban az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltékor fennálló helyzetre vonatkozó részében megalapozott.

— A vallon régió

135 Előzetesen meg kell állapítani, hogy a 2002. október 10-i rendeletet – amelyre a Bizottság keretében felhozott több állítás is vonatkozik – az indokolással ellátott véleményekben meghatározott határidők leteltét követően hozták meg. Ezért a bizottsági kifogásban a Belga Királyságnak az indokolással ellátott véleményben foglaltakhoz képest további kötelezettségzegést is felróv részeket a jelen ítélet 34–42. pontjában kifejtett okokból, mint elfogadhatatlant, el kell utasítani.

- 136 A fennmaradó részben elegendő azt megállapítani, hogy a belga kormány nem vitatja, hogy a vallon cselekvési programot az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltét követően fogadták el.
- 137 E körülmények alapján meg kell állapítani, hogy az irányelv III. mellékletével összefüggésben értelmezett 5. cikke megsértésére vonatkozó bizottsági kifogás a flamand régióban az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltkor fennálló helyzetre vonatkozó részében megalapozott.

Az irányelv V. mellékletével összefüggésben értelmezett 10. cikkének megsértésére vonatkozó kifogásról

- 138 A Bizottság álláspontja szerint a flamand régióra vonatkozó, a Bizottsághoz az irányelv 10. cikke alkalmazásával benyújtott jelentésből az alábbi elemek hiányoznak:
- az irányelv V. melléklete 2. pontjának a) bekezdésében előírt, az irányelv 3. cikkének (1) bekezdése alapján kijelölt vizekre vonatkozó térkép;
  - az irányelv 6. cikkének megfelelően végrehajtott ellenőrzési programok összefoglalója;
  - az irányelv 5. cikkének (6) bekezdése alapján végrehajtott ellenőrzési programok eredményének összefoglalója, valamint

- a cselekvési programban előírt intézkedések révén bekövetkező hatások valószínűsíthető időpontjára vonatkozó becslés.

139 A belga kormány ezt a kifogást nem vitatja.

140 E körülmények alapján meg kell állapítani, hogy az irányelv 10. cikkében előírt hiányos jelentésnek a Bizottsághoz történő benyújtásával a Belga Királyság nem teljesítette az irányelv említett rendelkezéséből eredő kötelezettségeit.

141 A fentiek alapján meg kell állapítani, hogy a Belga Királyság, mivel nem fogadta el

- a flamand régió vonatkozásában az 1998. november 23-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltéig az irányelv 4. cikke teljes és helyes végrehajtásának biztosításához szükséges intézkedéseket, illetve az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltéig az irányelv 3. cikke (1) és (2) bekezdése, 5. cikke és 10. cikke teljes és helyes végrehajtásának biztosításához szükséges intézkedéseket, valamint
- a vallon régió vonatkozásában az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltéig az irányelv 3. cikke (1) és (2) bekezdése, illetve 5. cikke teljes és helyes végrehajtásának biztosításához szükséges intézkedéseket,

nem teljesítette az irányelvből eredő kötelezettségeit.

- 142 Szintén meg kell állapítani, hogy a Bizottság által a keresetében előadott, a fent hivatkozott indokolással ellátott véleményekben kifejtettekhez képest új kifogások tekintetében a kereset elfogadhatatlan.
- 143 Egyebekben nem megalapozott a kifogásnak az irányelv III. mellékletével összhangban értelmezett 5. cikkének megsértésére vonatkozó része, amelynek értelmében a flamand régió cselekvési programját e régióban csak részben alkalmazzák, különösen ami a veszélyeztetett területekre kijuttatható állati trágya maximális éves mennyiségének meghatározását illeti.

A költségekről

- 144 Az eljárási szabályzat 69. cikkének 2. §-a alapján a Bíróság a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte.
- 145 Ugyanezen szabályzat 69. cikkének 3. §-a értelmében elsősorban részleges pernyertesség esetén a Bíróság elrendelheti a költségeknek a felek közötti megosztását, vagy határozhat úgy, hogy mindegyik fél maga viselje saját költségeit.
- 146 Jelen esetben meg kell állapítani, hogy keresetének és írásbeli beadványainak jelentős részét a Bizottság az indokolással ellátott véleményben foglaltakhoz képest új kifogásoknak szentelte, miközben – mint azt mind keresetében, mind a tárgyaláson

elismerte – tökéletesen tisztában volt azzal, hogy az EK 226. cikk szerinti kötelezettségzegés csak az indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltkor fennálló állapot alapján kerül elbírálásra. Ez a magatartás alkalmas volt arra, hogy az alperest arra készítse, hogy nem elhanyagolható mértékű erőfeszítéseket fordítson a pert megelőző eljárásban előadottakhoz képest kiegészítő jellegű kifogásokra történő válaszadásra.

147 Ugyanakkor – bár a kereset egy része elfogadhatatlan, és a harmadik kifogás egy részét el kell utasítani – meg kell állapítani, hogy a Bizottság keresete lényegében megalapozott.

148 E körülmények alapján a Bíróság a Belga Királyságot kötelezi a költségek viselésére.

A fenti indokok alapján a Bíróság (harmadik tanács) a következőképpen határozott:

1) A Belga Királyság, mivel nem fogadta el

- a flamand régió vonatkozásában az 1998. november 23-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltéig a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló, 1991. december 12-i 91/676/EGK tanácsi irányelv 4. cikke teljes és helyes végrehajtásának biztosításához szükséges intézkedéseket, illetve az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltéig az irányelv 3. cikke (1) és (2) bekezdése, 5. cikke és 10. cikke teljes és helyes végrehajtásának biztosításához szükséges intézkedéseket, valamint

— a vallon régió vonatkozásában az 1999. november 9-i indokolással ellátott véleményben meghatározott határidő leteltéig az irányelv 3. cikke (1) és (2) bekezdése, illetve 5. cikke teljes és helyes végrehajtásának biztosításához szükséges intézkedéseket,

nem teljesítette az irányelvből eredő kötelezettségeit.

- 2) Az Európai Közösségek Bizottsága által a keresetében előadott, az indokolással ellátott véleményekben kifejtettekhez képest új kifogások tekintetében a kereset elfogadhatatlan.

- 3) Nem megalapozott a kifogásnak a 91/676 irányelv III. mellékletével összhangban értelmezett 5. cikkének megsértésére vonatkozó része, amelynek értelmében a flamand régió cselekvési programját e régióban csak részben alkalmazzák, különösen ami a veszélyeztetett területekre kijuttatható állati trágya maximális éves mennyiségének meghatározását illeti.

- 4) A Bíróság a Belga Királyságot kötelezi a költségek viselésére.

Aláírások